

Tara Nummedal: *Anna Zieglerin and the Lion's Blood. Alchemy and End Times in Reformation Saxony*. University of Pennsylvania Press, 2019, 288 s., ISBN 978-0-8122-5089-3.

„Třebaže byl vévoda Julius odvážný, jak pro svou učenost, tak pro vrozenou sílu, přesto se neovladatelně chvěl, když hleděl na bledou, opravdu krásnou, ale přízračnou tvář. Ženiny rysy jako by byly vytesány z mramoru, jediný sval se nehnul, jen oči se pohybovaly jako černá kola...“ Připomíná to spíše špatný román, a on je opravdu špatný. *Der Teufelsdoktor aus Wolfenbüttel* z roku 1873 německého romanopisce Georga Hilla je hluboce podprůměrný. Proč je taková pasáž v mimořádně kvalitní vědecké knize? V závěru to vysvětlíme.

Recenzovaná útlá monografie má sedm číslovaných kapitol a závěr, po němž následuje třístránková chronologie děje a třiapadesát stránek poznámek k textu. Bibliografie na šedesáti šesti stránkách je rozdělena na primární a sekundární zdroje, desetistránkový rejstřík je současně jmenný i věcný. Na začátku textu je „Cast of characters“, krátké přestavení postav, jaké bývá v divadelních hrách a občas v detektivkách. Zde je to mimořádně záslužné – čtenář se může snáze orientovat v německé aristokracii 16. století včetně příbuzenských vztahů. V seznamu jsou i další významné postavy, původu prostého.

Místo děje a doba, kdy se odehrává, jsou již řadu let doménou významné historičky profesorky Tary Nummedal (Brown University, USA), která se věnuje raně moderním dějinám Svaté říše římské z řady aspektů. Připomeňme její nejznámější dílo *Alchemy and Authority in the Holy Roman Empire* (Chicago, 2002), věnované postavení alchymistů v dobové společnosti. Tato autorka se však nevěnuje alchymii z hlediska chemicko-technologického, ale obecným problémům spojeným s touto naukou.

Roku 1999 se seznámila s postavou Anny Marie Zieglerin (asi 1545–7. února 1575) a následující léta se k ní opakovaně vracela. Prostudovala nesčetné podklady z knihoven a z archivů šlechtických rodů ve snaze dobrat se odpovědi na otázku, kdo byla Anna Zieglerin, žena poutající pozornost vědecké komunity stejně jako spisovatelských kruhů, o lidové fantazii nemluvě? Tara Nummedal se pokusila oddělit zrna od plev. Zieglerin žila v pohnuté době konfliktů mezi katolictvím a formujícím se protestantstvím, kdy se vládnoucí rody vymezovaly i z tohoto hlediska. Proto autorka rozčlenila knihu na základní témata, společenská a vědecká, na jejichž pozadí sleduje osudy záhadné ženy.

Označení „záhadná žena“ není nadsázka; takovou je dodnes. Sama tvrdila, že jejím otcem byl Caspar Ziegler (zemřel r. 1547), majitel stříbrných dolů, matka Clara von Schönberg prý pocházela z významného saského rodu. Tomu můžeme uvěřit. Matka, právě těhotná, prý v sebevražedném úmyslu zahynula v ledové řece, ovšem jistý doktor Peter vyňal z jejích útrobní nedonošené dítě, namazal ho zvláštní masťou a zabalil do kůže. Údajně snad dokonce lidské. Zde dítě dozrávalo jako v děloze, krmeno výhradně speciální tinkturou. Ještě věříme?

Kapitoly knihy sledují běh dějin, takže první se věnuje saskému vévodovi Johannu Friedrichovi II. (1529–1595), na jehož dvoře ve městě Gotha se Anna ocitla, neznámo v jakém věku. Zde se provdala za Heinricha Schombacha, občas uváděného jako dvořan, jindy jako dvorní šašek. Město o několik let později opustila po neúspěchu vévodova konfliktu s bratrancem, saským kurfiřtem Augustem (1526–1586), který skončil roku 1567 vévodovou vojenskou porážkou a následnou doživotní internací. Obraz doby znamenitě dokresluje vévodův klíčový „poradce“ Hänschen, nebo Hänzeli Müller (asi 1550–1567), negramotný venkovský hoch, který byl „andělský jasnovidce“. Vévoda Johann Friedrich II. mu doslova slepě věřil, včetně důrazného doporučení války s kurfiřtem.

Hänschen skončil na popravišti, Anna s manželem a s dalším společníkem Phillipem Sömmeringem, luteránským pastorem, alchymistou a také báňským poradcem, hledali nové působiště. Okolnosti seznámení se Sömmeringem nejsou jasné, stejně jako s dalšími společníky. Uvedené trio bylo klíčové. Jejich zaměstnavatelem se stal vévoda Julius Brunšvický (1528–1589; Nummedal píše Julius, Duke of Braunschweig-Lüneburg and Prince of Braunschweig-Wolfenbüttel, zatímco Neue Deutsche Biographie ho uvádí jako Julius Herzog von Braunschweig-Lüneburg-Wolfenbüttel), vzdělaný muž se zájmem o alchymii. Přijal právě jmenované jako alchymisty a v této souvislosti se objevuje „lví krev“.

Název navozuje představu krycího jména běžného v alchymii. Anna byla alchymistka; není známo, kde a jak se s touto naukou seznámila, nevylučují se počátky v jejím rodišti Drážďanech, pravděpodobná je Gotha. Tato žena neuměla latinsky, ale často citovala Paracelsa (1493/94–1541), jehož spisy, pravé i pseudoepigrafické, vycházely v němčině, a patrně něco znala z rozhovorů s jinými alchymisty. „Lví krev“ byl Annin trumf. Byl to kámen filosofů? Můžeme tak soudit, protože měl údajně schopnost transmutovat obecné kovy v drahé, uměle vyrábět drahokamy, léčit různé choroby včetně lepry, a také způsobovat, že ovocné stromy nesou plody v zimě. Je to nepochybně impresivní výčet, s jakým se setkáváme občas v alchymických spisech. Možná můžeme autorku doplnit, že naprosto jedinečný je desetibodový výčet italského alchymisty Giovanniho da Correggia (kolem 1450–?) ve spise *De Quercu Iulii pontificis sive De lapide philosophico* (O dubu papeže Julia, nebo o kamenu filosofů) z roku 1506 (viz Hanegraaf, Wouter J. (2007), *Giovanni da Correggio's De Quercu Iulii pontificis sive De lapide philosophico*, in L. M. Principe (ed.), *Chymists and Chymistry*, s. 108). Podle tohoto dílka měly stromy plodit dokonce dvanáctkrát do roka.

Není divu, že zájem vévodky Julia byl probuzen, když navíc dostal od Anny rukopis prý s návody. Jak zjistila Tara Nummedal, nejenže nejsou reprodukovatelné, což je u alchymických návodů časté, ale hlavně – nejsou úplné. Patrně šlo Anně o to, aby se stala nepostradatelnou, neboť slibovala pokusy předvést. To ale nebylo všechno; „lví krev“ byla mnohem zázračnější, jak to rozebírá kapitola „A New Virgin

Mary“. Anna se totiž opravdu připodobňovala k Panně Marii a její preparát měl usnadňovat a zkracovat těhotenství, především však – měly se prý rodit úplně jiné druhy těl. Samozřejmě lidských, ale nadaných mimořádnými schopnostmi, takže pokolení, které by takto přišlo na svět, mělo být klíčové pro přečkání „konce časů“. Tedy jacísi homunkulové. Neměla „lví krev“ něco společného s tinkturou doktora Petera? Současně se objevují apokalyptické narážky, jako už tolikrát v minulosti. To vše vedlo na tenký led náboženských spekulací.

Závěrečné kapitoly knihy jsou hodné pera romanopiscova, ovšem vycházejí z originálních pramenů. Byla to kolize náboženské a světské oblasti. První jsme naznačili, druhou představovala Hedwiga, manželka vévody Julia, která chovala od počátku vůči Anně nevraživost, žádala její vyhnání a stejný názor sdílely další šlechtičny. Nakonec, na intervenci bratra vévodkyně, Johanna Georga, kurfiřta braniborského (1525–1598), byla Anna se společníky postavena před soud. Tomu je věnována sedmá kapitola, obraz jurisdikce doby. Na jedné straně Julius až úzkostlivě dbající na dodržení zákonnosti, současně však, nemaje takového, požádal svého švagra o mistra popravčího znalého útrpného práva.

Soudní záznamy se zachovaly. Původně Anna vysvětlila, že připravovala Paracelsův lék Xenexton, účinný i proti moru. Takový návod se v Paracelsových spisech opravdu objevuje a z toho Tara Nummedal soudí, že Anna znala přinejmenším některá díla tohoto autora. Z léku se však postupně stal mocný jed, který měl být údajně podán vévodovi a jeho manželce. Jak zapsal pečlivý soudní zapisovatel, tyto nové přitěžující výpovědi následovaly vždy *post torturam*. Nakonec se Anna přiznala k jedenácti hrdelním zločinům. Podobně její společníci. Následovala krutá poprava, Anna prý byla upálena zaživa v železném křesle, společníci byli lámáni kolem a čtvrceni. Jak však prof. Nummedal píše, nikde nenašla podrobnější popis popravky, přičemž tehdy nebývalo vzácné, že bývala dokumentována i obrazově. Což potom tato, opravdu proslulá krutostí!

Kdo tedy byla Anna Zieglerin? Podvodnice, vizionářka? Snad to všechno, ale nebyla obviněna z čarodějnictví. To k ní přidala až lidová tradice, nazývající ji *Schlütter Ilse* nebo *Ilse*. Zatímco nejstarší prameny píší o upálení na hranici, až roku 1792 napsal německý technolog Johann Beckmann v knize věnované vynálezům jen v poznámce pod čarou, že to bylo železné křeslo. Není známo, odkud to zjistil, v každém případě od té doby křeslo žije i ve vědecké literatuře a je poutavým exponátem paláce ve Wolfenbüttelu.

Ve směsici skutečnosti a fantazie nepřekvapí, že se Anna změnila v krásný přízrak Hillova románu z úvodu recenze. Ovšem přízrakem byla dlouho i v odborných pramenech. Je zásluhou autorky, že po pečlivém studiu přiblížila tuto postavu pravdivějšímu obrazu, navíc v rámci společensko-politických dějů. Třebaže ryze vědecká, čte se tato kniha místy jako napínavý román s vyvrcholením hororu. Její české vydání by rozhodně stálo za úvahu.

VLADIMÍR KARPENKO

Dějiny vědy v aktivitách a spolupráci s pracovišti ve Velké Británii a USA

Uplynulý rok 2019 se odehrával ve značné dramatické jednání o brexitu, jejichž vyústění budí obavy a opatrná tázání britské i evropské akademické obce, co bude nová situace znamenat pro jejich stávající a budoucí vztahy. V průběhu roku se přitom uskutečnilo hned několik pozoruhodných akcí, které byly výrazem buď dlouhodobější, nebo nově formované spolupráce v oblastech dějin vědy právě v Británii. Zpráva o těchto zajímavých setkáních – zvaných přednáškách, workshopech, akademických výměnách či publikacích – nám tak dává příležitost současně upozornit na některá britská pracoviště, při nichž je badání v dějinách vědy dnes zvláště živé.

Pomyslnou Mekku oboru s hlubokou tradicí je jistě *University of Cambridge*, a zvláště její význačný *Department of Philosophy and History of Science*. Katedra filozofie, Ústav aplikované fyziky a matematiky a Ústav matematiky a kvantitativních metod Univerzity Pardubice díky dlouhodobější spolupráci uspořádaly dne 2. 8. 2019 v Pardubicích zajímavou interdisciplinární konferenci *Humanity in the Era of Specialized Knowledge and Science*, na níž jako hlavní řečníci přijali účast hned dva nositelé prestižní mezinárodní ceny Fernanda Gila: profesor historie a filozofie vědy právě z výše uvedené cambridgeské katedry Hasok Chang a profesor didaktiky matematiky a docent fyziky a filozofie na Pedagogické fakultě UK Ladislav Kvasz, též pracovník Filosofického ústavu AV ČR (FLÚ, Centrum formální epistemologie). Hasok Chang, který vychází ze své původní formace v teoretické fyzice a filosofii vědy, je krom dalšího též laureátem *Imre Lakatos Award in Philosophy of*

Science za svou význačnou knihu *Is Water H₂O? Evidence, Realism and Pluralism* (Springer 2012) a workshop byl pro účastníky bezpochyby vzácnou příležitostí k setkání s ním. Ve své pardubické přednášce *Beyond Correspondence – Realism for Realistic People* se zaměřil na kritickou reflexi tradičního korespondenčního pojetí pravdy v kontextu metod moderní vědy, v návaznosti na tradici amerického pragmatismu rozlišil tzv. primární a sekundární pravdu a kontingentní souvislost jejího tvoření (*truth-making*) a nalézání (*truth-finding*). Kvasz zde promluvil na téma *Geometry in the Development of Western Painting* a po obou hlavních hostech v odpolední části promluvili dále Anton Markoš (PřF UK, katedra filosofie a dějin přírodních věd) na téma „*Chemistry*“ *of the Living*, Lukáš Zámečník (FF UP Olomouc, katedra obecné lingvistiky) na téma *The Theory of Everything for Everyone* a Michal Černý (FF MU Brno, katedra informačních studií a knihovnictví) na téma *The New Style of Thinking – the Problem of Specialization, Multiparadigmatic and the Crisis of Scientific Identity*.

Více než desetiletí trvá význačná participace Oddělení pro kmenologii a intelektuální dějiny raného novověku při FLÚ AV ČR pod vedením Vladimíra Urbánka na široce a dlouhodobě koncipovaném digitalizačním mezinárodním projektu *Cultures of Knowledge: Networking the Republic of Letters, 1550–1750*, jehož vůdčí osobností je profesor raně novověkých intelektuálních dějin Howard Hotson na *University of Oxford* (UO, Faculty of History, St Anne's College). V rámci těchto vazeb oddělení spolu s Centrem formální epistemologie na FLÚ AV ČR v květnu 2019 uspořádaly cyklus hostujících přednášek Cornelise J. Schilta (UO, Linacre College): „*Beware that thou be not found wanting in this tryall*“: *An Introduction to*

Isaac Newton's Chronological and Prophetic Studies (22. 5.), *Editing Isaac: The Newton Project as a Scholarly Digital Edition* (24. 5.) a *The Early Modern Prisca Scientia and the Foundations of Modern Science* (29. 5.). Ve věcně i metodologicky mimořádně zajímavých přednáškách, následovaných vždy dlouhou a živou diskusí, měli účastníci ojedinělou možnost nahlédnout do soudobého newtonovského bádání, neboť Schilt je předním odborným spolupracovníkem na transkripčních a interpretacích Newtonových rukopisů v rámci dalšího mezinárodního digitalizačního projektu *The Newton Project*, rovněž s organizačním centrem v Oxfordu. Ten je přímým pokračováním předchozího *AHRC Newton Papers Project* (1999–2015) soustředěného na globální a interdisciplinární zpracování Newtonova korespondenčního, literárního a rukopisného dědictví v širokém kulturním kontextu a s využitím jak tradičních, zejména filologicko-kritických, tak nejmodernějších technologických postupů.

Dlouholetým vedoucím a hlavním editorem tohoto projektu je přední newtonovský badatel současnosti, profesor dějin vědy Rob Iliffe (UO, Faculty of History, Linacre College), koeditor *The Cambridge Companion to Newton* (2015) a autor novější klíčové monografie *Priest of Nature. The Religious Worlds of Isaac Newton* (Oxford University Press 2017). Iliffe byl v březnu 2019 hostem katedry filosofie a dějin přírodních věd na Přírodovědecké fakultě UK, kde měl veřejnou přednášku *Changing conceptions of scientific creativity in Europe, 1720–1840* (29. 3.), a v rámci doktorandského semináře rovněž představil newtonovský projekt. Jeho návštěva se uskutečnila jako součást programu strategického partnerství UK a UO mezi uvedenou katedrou a *Oxford Centre for the History of Science, Medicine,*

and Technology na bázi nového společného projektu *Creative Cities: Knowledge of Nature and Networks of Science*, zaměřeného na vzájemnou akademickou výměnu, výzkum i publikační záměry. Oxfordské centrum pro dějiny vědy, medicíny a techniky se ustavilo v roce 2017 na základě obou globálních digitalizačních projektů i dalších výzkumných aktivit, sdružuje badatele a skupiny z různých oxfordských kolejí i univerzitních muzeí, zejména *History of Science Museum*, a zahájilo magisterský i doktorský studijní program v dějinách vědy. Po Iliffově pražské návštěvě následovala naopak zvaná účast Jacquese Josepha (PřF UK, katedra filosofie a dějin přírodních věd) na konferenci *The Religious Worlds of Isaac Newton* (22. 6. 2019, UO, Dpt. for Continuing Education) s jeho příspěvkem *Spirit of Nature by Henry More*. Dosavadním vyvrcholením této spolupráce byla pak společná doktorandská konference *First Workshop of the Oxford–Charles University Prague International Network in the History of Science, Medicine, and Technology*, která se konala v Oxfordu 27. 6. 2019 (Faculty of History). Dvanáct doktorandů (sedm z UK a pět z UO) zde prezentovalo své badatelské projekty – ať v počátcích svého výzkumu nebo v pokročilé fázi představení výsledků – v široké tematické a oborové škále dějin vědy od renesance po 20. století. Vzájemná interakce, konfrontace zkušeností a diskuse i za přítomnosti dalších hostů se ukázaly být jako velmi podnětné a jak název napovídá, jednalo se o první z řady dalších plánovaných setkávání i v následujících letech.

Dalším pracovištěm, které zde zasluhuje připomenutí, je *Centre for History and Philosophy of Science*, jež představuje jedno z pěti center výzkumu a studia na *School of Philosophy, Religion and History of Science* při *University of Leeds*, k níž náleží rovněž

univerzitní *Museum of the History of Science, Technology and Medicine* s úctyhodnou tradicí sahající až do 17. století. Jeden z předchozích ředitelů uvedeného centra a profesor dějin a filosofie vědy Gregory Radick, zaměřený na dějiny darwinismu, genetiky a eugeniky, má k našim zemím blízko již kvůli svému dlouhodobému zájmu o dějiny mendelismu. I díky tomu katedra filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK před několika lety navázala smluvní spolupráci s tímto centrem na bázi programu Erasmus a od té doby se uskutečnilo několik vzájemných studijních stáží, dvě z nich právě též v uplynulém roce. Univerzita v Leedsu se může zdát poněkud ve stínu vzpomenu- tých pracovišť a projektů v Cambridgi a Oxfordu, nicméně její uvedené centrum je také jedním z nejvýznamnějších výzkumných pracovišť zaměřených na dějiny a filosofii vědy v Británii. V současnosti jej vede Ellen Clarke, která se specializuje na teorii evoluce kultury, filosofii biologie a evoluční teorii. Centrum má přes pět desítek stálých a externích spolupracovníků, kteří se zaměřují jak na novověké a moderní dějiny věd a technologií, tak na dějiny medicíny. Kromě Grega Radicka zde naši doktorandi dosud spolupracovali zejména s Adrianem Willsonem, jehož specializací jsou raně novověké dějiny medicíny, zejména porodnictví a anatomie. Pro další rozvíjení oboru u nás se dosud tato spolupráce ukázala jako velmi přínosná a nepochybně má další potenciál i do budoucna.

V titulu této zprávy jsou uvedeny rovněž Spojené státy, a to z jednoho prostého důvodu. Na pozvání Kabinetu pro studium vědy, techniky a společnosti při FLÚ AV ČR v rámci programu Strategie21 navštívil Prahu v září 2019 profesor moderních a soudobých dějin na *Princeton University* Michael G. Gordin, proslovil zde přednášku

Einstein in Bohemia (19. 9.) a další den následoval přidružený workshop na PŘF UK na témata vědy a pseudovědy, vztahu regionálních a obecných dějin vědy, vědy v období studené války a vztahu vědy a ideologie. Hojně navštívená přednáška představovala zevrubnou prezentaci autorova několikale- tého výzkumu završeného novou stejno- jmennou knihou. Gordin je jedním z klíčových badatelů o historii fyzikálních věd 20. století, zejména v době studené války v sovětském a širším kulturním a ideolo- gickém kontextu. Téma „Einstein v Praze“ je sice v zasvěcených kruzích poměrně dobře známé u nás, ale ve světovém einstei- novském bádání přesto dosud zůstávalo popelkou a jistým bílým místem. Gordin ho konečně pozvedl právě na tuto úroveň, věnoval mu několik let studia, navázal přitom postupně odborné a kolegiální kon- takty v řadě příslušných českých institucí a stal se dobrým přítelem historie české vě- dy a fyziky. Jeho zcela nová monografie *Einstein in Bohemia* (Princeton University Press 2020) je tak pro nás mimořádnou událostí, která ještě bude zhodnocena a vy- žádá si nepochybně zvláštní recenzi a další reflexe.

V současné době standardní každodenní zahraniční spolupráce a akademických výměn na mnoha úrovních jistě nemůže jedna zpráva postihnout všechny podobné kontakty s britskými či americkými institu- cemi, které se uskutečnily v jednotlivých oblastech dějin vědy, a je podmíněna osob- ní zkušeností či participací jejího autora. Zdá se však, že přece jen tyto kontakty v uplynulém roce přesáhly jinak obvyklou intenzitu. A přestože pramenily nezávisle z několika organizačních center, projevil pozoruhodnou konvergenci a postupnou tematickou spjatost. Nejde jen o celkem ob- vyklý důraz na jejich význam pro integraci

a stimuly pro badatele mladší generace, doktorandy a postdoky. Ukázalo se totiž navíc, že při vzájemném informování a koordinaci jsou podobné aktivity velice užitečné i pro naši domácí vzájemnou spolupráci a další komunikaci mezi pracovišti, univerzitními i akademickými, v Praze i re-

gionech. Je to snad dobrý příslib pro další rozvoj dějin a filosofie vědy u nás, pokud podobné kontakty budou pokračovat.

(Upravená anglická verze této zprávy vyjde v časopisu *Teorie vědy*.)

TOMÁŠ HERMANN

ZPRÁVY

Ivo Kraus a kolektiv: Věda v českých zemích. Dějiny fyziky, geografie, geologie, chemie a matematiky. Praha, Česká technika – nakladatelství CVUT, 2019, 556 s., 24 il. ISBN 978-80-01-0657-0.

Anotovaná publikace přichází na knižní trh jako na zavalanou. Souborné dějiny oborů uvedených v názvu zatím v češtině nevyšly. Ne, že by nebyla literatura na toto téma, ale co vyšlo, byly články a knihy zaměřené buď na tu či onu vědeckou disciplínu nebo na určité časové období.

Knihy má pět kapitol, v podstatě statí. Autorem první, o fyzice (90 stran textu, 41 ilustrací), je známý a velmi erudovaný prof. Ivo Kraus, historik přírodních i technických věd. Časově je kniha a její statí rozdělena do období let 1348–1618, 1618–1750, 1750–1848 a první poloviny 19. až 20. století.

Autorkou statí o geografii (80 stran textu, 38 ilustrací) je prof. Eva Semotánová. Stať o geologii napsal doc. Zdeněk Kukul (77 stran textu, 38 ilustrací). Autorkou historie české chemie je doc. Soňa Štrbáňová (88 stran textu, 58 ilustrací). O historii

české matematiky se zasloužili manželé prof. Martina Bednářová a doc. Jindřich Bednář (152 stran textu, 56 ilustrací).

Knihy je vybavena pětistránkovým souhrnem v angličtině, jmennými rejstříky a obsahuje i stručné životopisy autorů. Měla by být nejlépe ve všech školních knihovnách.

J. JINDRA

Miloš Doležal. Za. Praha, Torst, 2017, 452 s., 109 obr. ISBN 978-80-7215-532-3.

Básník, publicista a editor Miloš Doležal není profesionální nekrologista, jeho texty psané krásnou češtinou jsou osobní rozloučení jako vyprovázení, poděkování za přátelství či ochráněná ohniště radosti a statečnosti. Ať už šlo o generály, básníky nebo nenápadné drobné lidi (tato část je z autora úvodu ke knize). Pro autora je kniha transfuzí paměti, jako mladý se inspiroval Čapkovou knížkou *Ratolest a vavřín* i jinými knihami o umění a kultuře vůbec.

Anotovaná kniha má tři části: Za; Stisk ruky; Putování a rozhovory obvykle s bás-

níky. Stisk ruky obsahuje vinše, rozhovory (s básníkem J. Medem, herečkou M. Tomášovou a teologem a filosofem K. Vávrou). Následuje putování a rozhovory např. s francouzským malířem a jeho japonskou ženou, rozhovor s francouzským básníkem Y. Bonnefoyem, Doležalovy úryvky z letního putování po chorvatském pobřeží a z rozhovorů s chorvatskou básnířkou a fotografkou Adrianou Skuncovou.

Doležal podnikl mnoho cest do Polska a zpracoval je jako črtu založenou na svých deníkových zápisech. Například v Krakově hovořil s předsedou Polské židovské obce Stanislawem Krajewským, setkal se s básníkem Wojtichem Wenclem a navštívil polského nobelistu Miłosze Czesława, který poskytl rozhovor a odpovídal ochotně na otázky. V Krakově se pak Doležal v části knihy nazvané Polské knoflíky vrací k polské cestě, v této části je též záznam otázek a odpovědí režiséra A. Wajdy, a to nejen o filmovém umění, ale též o politických událostech v Polsku za druhé světové války. Zastavil se ve Varšavě, kde se vzpomínalo na 70. výročí varšavského povstání. Tam byl

pozdán na večeři českým kulturním chargé d'affaires, pravoslavným teologem a filosofem. Vedl rozmluvy s legendárním polským novinářem Jaroslawem Ikonowitzem, dopisovatelem polských agentur v různých částech světa. Jsou to zejména autorovy dojmy a postřehy podle deníkových záznamů.

Třetí část knihy je nadepsána Z Vysočiny, je to třeba osobní vzpomínání na Doležalovu tetičku, která celý život žila na faře jako hospodyně. Jiná je vzpomínka na kostelníka, který se staral o kostel v Zahradkách, i tamního faráře Josefa Toufara. Zatímco v době normalizace se číhošští občané báli o zázraku mluvit, po sametové revoluci, kdy Doležal psal diplomovou práci o číhoštském zázraku a životopis Toufara, žijící svědkové zázraku z roku 1950 jednoznačně událost považovali za skutečný zázrak. Tato část knihy končí rokem 2012. Druhá část knihy o Vysočině je loučením Doležala s posledními přáteli.

Autorova kniha má podrobný jmenný rejstřík a je to skvělé čtení. Doporučuji. Čtete, čtete, čtete!

J. JINDRA